

МЕТОДИКА РОБОТИ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

У даній статті розкривається методика роботи соціального педагога як складова частина його професійної діяльності. Надаються теоретичні викладки поняття “методика роботи соціального педагога”, різні наукові підходи до визначення цього поняття. Характеризуються основні задачі методики роботи соціального педагога.

The method of work of social teacher as component of his professional activity opens up in this article. Theoretical expositions of concept “Method of work of social teacher”, different scientific approaches, are given to determination of this concept. The basic tasks of method of work of social teacher are characterized.

Серед двадцяти тисяч професій, офіційно зареєстрованих Міжнародною організацією праці, є й професія “соціальний педагог”. У нашій країні інститут соціальних педагогів (як професія) покликаний забезпечити систему соціальної допомоги та захисту населення.

Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду надання соціальної допомоги дітям показує, що вона принципово відрізняється від будь-якої допомоги дорослому населенню тим, що обов’язково повинна мати педагогічну складову, пов’язану з вихованням та навчанням дитини, його розвитком та успішною соціалізацією. Тому така діяльність є соціально-педагогічною.

Виявленню суті педагогічної діяльності присвячено достатньо багато наукових досліджень. Ю. Кулюткін своєрідність цієї діяльності бачить в її “метадіяльності”, тому що вона формує другу діяльність [1]. Л. Лесохіна включає у педагогічну діяльність елементи розумової діяльності: педагогічне прогнозування, пов’язане з педагогічною інтерпретацією соціальних явищ, своєрідним перекладом суспільних цілей та задач на педагогічну мову; методичне осмислювання процесу організації різного інформаційного та виховного впливу; необхідність аналізу досягнутого результату, відповідно з висунутими цілями та задачами [6].

Соціально-педагогічна діяльність як різновид діяльності педагогічної, має спільні риси та відмінні особливості. Більшість дослідників до загальних рис відносять соціальне наслідування, соціокультурне відтворення та розвиток людини.

М. Галагузова вважає, що педагогічна діяльність має нормативно-програмний характер, а соціально-педагогічна є адресною, яка спрямована на конкретну дитину і вирішення її індивідуальних проблем. Якщо педагогічна діяльність носить безперервний характер, соціально-педагогічна у ряді випадків обмежена тим часом, впровж якого вирішується проблема. Професійна діяльність педагога здійснюється у закладах системи освіти, тоді як соціально-педагогічна діяльність має більш широкую сферу застосування [3].

Л. Беляєва вважає, що основним при визначенні соціально-педагогічної діяльності є поняття “адаптація”, тому що потреба у неї виникає в зв’язку з проблемною ситуацією “людина – соціальне середовище” [2].

Таким чином, соціально-педагогічна діяльність може розглядатися як дія спрямована на роботу професіонала з соціального виховання особистості у конкретному соціумі з метою успішної соціальної адаптації.

До основних принципів соціально-педагогічної діяльності відносять: індивідуальний підхід, опору на позитивні сторони особистості; об’єктивність підходу до людини; конфіденційність.

У широкому значенні мета соціально-педагогічної діяльності – очікувальні позитивні зміни у людині, які відбулися у результаті здійснення спеціально підготовленої та планомірно здійсненої системи дій спеціалістів. У вузькому значенні мета професійної

діяльності соціального педагога – надання комплексної соціально-психолого-педагогічної допомоги, створення благосприятливих умов для особистісного росту, захист прав людини у його життєвому просторі.

Серед задач професійної діяльності соціального педагога можна виокремити такі: створення умов для збереження, укріплення фізичного, психічного, морального, соціального здоров'я дитини; у життєвому самовизначенні; створення сприятливих умов у мікросоціумі для розвитку здібностей та реалізації можливостей дитини; реалізація системи профілактичних, реабілітаційних заходів, спрямованих на оптимізацію процесу соціальної адаптації дитини.

Зміст соціально-педагогічної діяльності залежить від спеціалізації та місця роботи соціального педагога. У цьому можна виокремити такі складові: системне вивчення індивідуальних особливостей особистості дитини та соціально-педагогічний вплив на нього мікросередовища; встановлення професійного (особистісного-ділового) контакту, взаємодія з людиною, яка потребує допомоги; соціально-педагогічна опіка та посередництво; соціально-педагогічна підтримка особистості у критичних, кризових та проблемних ситуаціях.

Завдання даної статті – розглянути методика роботи соціального педагога як складову частину професійної діяльності.

Термін “методика” (гр. *methodika* – сукупність способів доцільного проведення будь-якої роботи) – один із масштабних у педагогічній науці і відноситься до дій педагога з організації навчально-виховного процесу в цілому, або його значних складових частин.

Поняття “методика роботи соціального педагога” має як мінімум два тлумачення:

- 1) галузь соціально-педагогічних знань;
- 2) сукупність форм, засобів, методів, прийомів соціально-педагогічної діяльності.

Методика роботи соціального педагога як *галузь соціально-педагогічних знань* вивчає адекватні засоби рішення соціальних проблем індивіда, соціально-педагогічних та виховних завдань, які стоять перед особистістю, сім'єю, соціумом, суспільством.

Основними задачами методика роботи соціального педагога є:

- розробка основних напрямків, принципів, форм, засобів, методів, прийомів організації соціально-педагогічної роботи з будь-якою категорією підлеглих, різними соціальними групами;
- розробка основних напрямків, принципів, форм, засобів, методів, прийомів навчання, які допоможуть соціальному педагогові оволодіти мистецтвом допомоги людям, котрі її потребують;
- розробка механізмів вивчення, аналізу, впровадження передового вітчизняного та зарубіжного досвіду соціально-педагогічної роботи у практику професійної діяльності соціальних педагогів.

Зміст методика роботи соціального педагога як галузі знань включає два основні компоненти:

- *діагностичний* – узагальнення та осмислення конкретного соціально-педагогічного досвіду; апробація інновацій, тобто визначення факту новизни і умов його розповсюдження; опис та накопичення цінної методичної інформації;
- *конструктивний* – визначення шляху реалізації теоретичних ідей у масовій соціально-педагогічній практиці, тобто підготовка рекомендацій для соціальних педагогів з урахуванням регіональних особливостей, реалізація адекватних форм та методів соціально-педагогічної роботи: визначення перспектив та технологій оволодіння професійною майстерністю; в цілому – розвиток індивідуальної творчості кожного соціального педагога.

Таким чином, призначення методика роботи соціального педагога можна охарактеризувати трьома ознаками:

- визначення цілі соціальної роботи;
- засобів рішення проблеми клієнта;
- характеристику взаємовідношень соціального педагога та підлеглих.

Розглядаючи друге тлумачення поняття “методика роботи соціального педагога”; треба відзначити, що **форма** соціально-педагогічної роботи – це засіб організації процесу, який відображає внутрішній зв'язок його різних елементів і характеризує взаємовідношення соціального педагога з клієнтами.

Поняття “форма організації соціально-педагогічної роботи” вживається в широкому та вузькому значеннях. У широкому значенні – це характеристика організації соціально-педагогічної діяльності в цілому (робота в різноманітних інститутах виховання, закладах соціальної сфери; з різними проблемними групами клієнтів), а в вузькому значенні класифікація організаційних форм соціально-педагогічної роботи залежить від того, як організована ця робота. З урахуванням цього існують такі форми: індивідуальна, групова, соціально-педагогічна робота в мікросоціумі.

За такою класифікацією форми можна розподілити на групи: – психотерапевтичного впливу (трудотерапія, бібліотерапія, арттерапія, патронаж, соціальне обслуговування на дому та ін.); – пасивної соціальної допомоги (клубна та кружкова робота, участь у соціально корисній діяльності, благодійній роботі та ін.).

У теорії та практиці соціально-педагогічної роботи поряд з поняттям “форма роботи” стоїть поняття “**засіб** соціально-педагогічної роботи”, під яким розуміється все те, що використовують соціальні педагоги для рішення соціально-педагогічної проблеми (навчання, трудова діяльність, досуг, суспільна праця та ін.), а також матеріальні та ідеальні елементи дійсності, які використовуються як знаряддя діяльності (технічні засоби, мова соціального педагога, педагогічні можливості дитячих організацій, народні традиції та ін.).

Складовою частиною методики роботи соціального педагога є **метод** – шлях, засіб досягнення мети. Кожний метод виступає як інструмент, за допомогою якого соціальний педагог впливає на свідомість, почуття, поведінку дитини, його відношення з соціумом та організовує різноманітну соціальну діяльність.

Класифікація загальних методів соціально-педагогічної діяльності може мати таку структуру:

- методи формування свідомості (бесіда, диспут, дискусія, метод прикладу та ін.);
- методи організації діяльності (вправа, вимога, виховні ситуації, інструктаж та ін.);
- методи стимулювання і мотивації діяльності та поведінки (емоційний вплив, заохочування, покарання, ігрові методи та ін.);
- методи контролю ефективності соціально-педагогічного процесу (діагностика, аналіз результатів діяльності, соціально-педагогічний моніторинг, самоаналіз та ін.).

За класифікацією на основі *функцій* соціально-педагогічної діяльності можна виокремити такі групи методів: соціально-педагогічної допомоги та підтримки, соціально-педагогічної корекції, соціальної адаптації, профілактики, реабілітації, дослідницькі методи.

З урахуванням основних *напрямків* професійної діяльності соціального педагога існують такі методи: діагностика соціальних цінностей особистості (спостереження, бесіда, анкетування, інтерв'ю, моніторинг, біографічний метод та ін.); професійна взаємодія з клієнтом (інформування, консультування, переконання, метод впливу та ін.); організація соціально-педагогічного процесу (організація професійної взаємодії зі спеціалістами різних служб, індивідуальна, групова, колективна робота з клієнтами); соціально-економічні (грошова допомога, патронаж, одноразові компенсації та ін.); організаційно-управлінські (регламентування, нормування, вимога, контроль, перевірка та ін.).

Поняття “**прийоми** роботи соціального педагога” є складовою частиною, деталлю методу соціально-педагогічної роботи. Прийоми забезпечують конкретне використання методів у визначених умовах. Тому іноді методи розглядаються як сукупність різних прийомів. Таким чином, прийом – стійкий, зафіксований у загальній або професійній культурі соціального педагога засіб дії у визначених умовах, одноактна дія.

Вибір форм, методів та прийомів соціально-педагогічної роботи залежить від задач та змісту соціально-педагогічної діяльності, від вікових та індивідуальних особливостей

клієнта, його мікросоціального оточення, рівня освіти, адаптаційних здібностей, а також від професійної компетенції та майстерності соціального педагога. Оптимізації вибору форм, методів та прийомів соціально-педагогічної роботи можуть бути присвячені наступні дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бочарова В. Педагогика социальной работы. – М., 1994. – 248 с.
2. Беляева Л. Категории “социальная работа” и “социально-педагогическая деятельность” в их взаимосвязи // Понятийный аппарат педагогики и образования: Сб. науч. трудов / Отв. ред. М. Галагузова. – Екатеринбург, 1995. – 208 с.
3. Галагузова М. Социальная педагогика. – М., 1999. – 478 с.
4. Лактионова Г., Шипилекно Е., Братусь И. Инновационные формы опеки детей: международный и национальный опыт. – К., 2001. – 61 с.
5. Мардахаев Л. Методика и технология работы социального педагога. – М., 2002. – 321 с.
6. Методичні рекомендації соціальним працівникам щодо соціального супроводу прийомних сімей / Н. Комарова та ін. – К., 2000. – 119 с.
7. Никитина Н. Методика и технология работы социального педагога. – М., 2007. – 399 с.
8. Приёмные семьи для детей-сирот с функциональными ограничениями. – К., 2001. – 119 с.
9. Харченко С., Краснова Н., Харченко Л. Социально-педагогичні технології. – Луганськ, 2005. – 552 с.

УДК 37.06:372.31:316.62

О.Є. Панагушина

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Стаття присвячена проблемі впровадження в практику діяльності молодіжних організацій соціально-педагогічних умов щодо оптимізації процесу соціалізації підлітків.

The article is devoted to the problem of implementation in the practice of the activities of young organization the social-pedagogical conditions, directed to the optimization of the teenagers' socialization process.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших і необхідних передумов підготовки дітей підліткового віку до життя є їхня успішна соціалізація, невід'ємною складовою якої вважається суспільна активність особистості. Об'єднання підлітків і молоді в молодіжні організації – це одна з форм вияву їхньої соціальної активності. Молодіжні організації є осередками формування локальних молодіжно-підліткових культур та стилів життя, які, зазнавши певних модифікацій, поширюють свій вплив на культуру та спосіб життя суспільства. Сьогодні молодіжні організації стали невід'ємною частиною в “анатомії” суспільного життя й усе помітніше впливають на процес соціалізації підлітків.

Аналіз останніх досліджень. Роль молодіжних організацій у процесі соціалізації нової генерації є предметом наукових розвідок багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. До цієї теми зверталися у своїх дослідженнях О.Балакірева, О.Яременко, Н.Завериго, І.Зверева, О.Злобіна, А.Капська, Л.Коваль, Г.Лактионова, С.Савченко, С.Харченко та ін. Науковий пошук вчених Російської Федерації (М.Вершинін, В.Воронов, М.Малютін, Д.Ольшанський та ін.), Білорусі (А.Каплін, Е.Ширяев та ін.), України (О.Бойко, О.Голобуцький, Т.Голобуцька, В.Кулик, С.Чернета та ін.) присвячений особливостям діяльності неформальних молодіжних об'єднань.

Особливий інтерес становлять наукові праці Ю.Поліщука, присвячені соціально-педагогічній діяльності сучасних громадських молодіжних об'єднань. У них наголошується